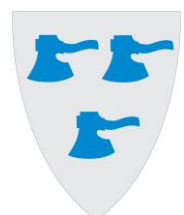

OSTERØY 2030

PLANPROGRAM FOR KOMMUNEPLANEN SIN SAMFUNNSDEL

INNHALD

1.	OSTERØY MOT 2030	2
1.1.	Sentrale utfordringar og eit felles verdigrunnlag	2
2.	PROSESS, MEDVERKNAD OG OVERORDNA FØRINGAR	4
2.1.	Føremål, planprosess og organisering	4
2.2.	Medverknad	5
2.3.	Statlege føringar	6
2.4.	Regionale føringar	7
2.5.	Kommunale planar med relevans for planarbeidet	7
3.	OSTERØY KOMMUNE I EIT REGIONALT PERSPEKTIV	8
4.	TEMA I KOMMUNEPLANEN SIN SAMFUNNSDEL	9
4.1.	Folketalsutvikling	9
4.2.	Eit godt og helsefremjande samfunn	13
4.3.	Oppvekst	15
4.4.	Fritid og fellesskap	16
4.5.	Kunnskap og kompetanseutvikling	17
4.6.	Arealstrategi; bustad, infrastruktur, natur, næring og servicetilbod	18
4.7.	Arbeid og næringsliv	20
4.8.	Natur og miljø	23
4.9.	Oppsummering plantema	24
5.	FRAMDRIFT	27
6.	ORD OG OMGREP – KVA MEINER ME EIGENTLEG?	28

1. OSTERØY MOT 2030

Korleis skal Osterøysamfunnet utvikle seg fram mot 2030? Osterøy er del av ein region i vekst og dette gir moglegheiter for innovasjon og utvikling. Samstundes står me som samfunn ovanfor ei rekkje utfordringar knyt til klimaendringar, folkehelse og demografi. Korleis skal me møte desse utfordringane og kva mål og strategiar skal kommunen ha for å leggje til rette for og vere ein pådrivar for ei berekraftig og framtidsretta utvikling?

I arbeidet med kommuneplanen sin samfunnsdel er målet å finne eit felle verdigrunnlag som utgangspunkt for val og prioriteringar som skal fremje ei ønska vidareutvikling av Osterøysamfunnet. Dette er ei krevjande oppgåve og eit stort ansvar. Samfunnsplanen vil vere eit grunnlaget for prioriteringar av ressursar og konkrete tiltak.

Det er 12 år sidan Osterøy kommune sist utarbeida samfunnsdelen til kommuneplanen. Føresetnadane for framtidig utvikling har endra seg etter dette. Særleg gjeld dette i høve til økonomisk vekst, klimaendring og ei aukande eldre befolkningsgruppe. Det er difor trong for ein plan som legg vidare føringar for korleis me forventar og ynskjer at Osterøysamfunnet skal vere, jobbe i og leve i framover. På den måten kan me sjå kva utfordringar me har for å nå måla og kva me må gjere for å få eit godt samfunn også i framtida.

Ei god utvikling av Osterøy er eit samarbeidsprosjekt mellom innbyggjarar, frivillige organisasjonar, bedrifter, tilsette i kommunen, politikarar og andre samfunnsaktørar. I arbeidet med denne planen er målet å finne fram til kva ein god utvikling for Osterøy vil vere, i dag og fram mot 2030.

I dette planprogrammet skal me peike på utfordringar og moglegheiter som skal diskuterast vidare i planprosessen fram mot vedteken plan. Planprogrammet viser til tema som me skal arbeide meir med i planprosessen og som skal danne grunnlag for handlingsdelen av kommuneplanen sin samfunnsdel.

1.1. Sentrale utfordringar og eit felles verdigrunnlag

Kommuneplanen sin samfunnsdel skal seie noko om kva verdiar me skal legge til grunn i åra framover. Dei overordna verdiane og målsetningane vil vere førande for kommunen sitt arbeid. Samstundes skal denne planen ta stilling til langsiktige utfordringar i kommunen.

MØTE MELLOM FORTID OG FRAMTID

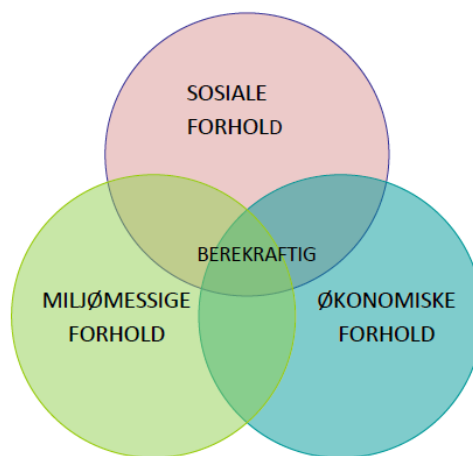
Osterøy har ein rik og mangfaldig historie. Lokal historie og kultur er viktige identitetsbærarar for eit samfunn. Dette er ikkje statiske karakteristikkar men pågåande prosessar som vert til kvar dag. Vidare må eit samfunn bygge opp under mangfald og vere fleksibel og tilpassingsdyktig til endring for å vere robust. Korleis skal Osterøy ta med seg si kulturhistoriske arv inn i framtida, vere open for nye impulsar og bygge opp under eit mangfaldig og inkluderande samfunn?

KLIMAENDRINGAR

Globale og lokale klimaendringar er i stor grad ein ukjend faktor i framtida til Osterøysamfunnet. Endring i klima vil kunne endre kulturen, landbruket, næringslivet, dei fysiske omgjevnadane og kvardagen til folk på Osterøy. Korleis skal Osterøy vere førebudd på denne usikkerheita og korleis skal me som samfunn tilpasse oss klimaendringane? God kunnskap om klimaendringar og deira konsekvensar vil vere eit viktig grunnlag for å omstille samfunnet og for å kunne planlegge for ei framtid med andre føresetnader.

EIT BEREKRAFTIG SAMFUNN

Ei berekraftig utvikling er ei utvikling som stettar behova til dagens generasjon samstundes som ein ikkje reduserer framtidige generasjonar sine moglegheiter for å dekke sine behov.

I denne definisjonen ligg det ein forståing av at menneskelige samfunn har eit ansvar på lokalt, regionalt og globalt nivå til å fremje ei utvikling der miljømessige, sosiale og økonomiske forhold er i balanse.

Noreg har på nasjonalt nivå, i samarbeid med EU, definert mål for korleis ein skal møte framtida og arbeide for å bli klimanøytrale samfunn. Store kutt i klimagassutslepp er ein viktig føresetnad for å motverke klimaendringar og oppnå klimanøytrale samfunn. Slike kutt vil ha konsekvensar for korleis me lever, jobbar og bur. Det er difor viktig at me utviklar berekraftig lokalsamfunn som støttar opp under nasjonale og globale klimamålsetinga og tek omsyn til ulike miljømessige, sosiale og økonomiske forhold. Korleis skal Osterøysamfunnet nå nasjonale klimamål og utvikle berekraftige samfunn?

GOD FOLKEHELSE FOR ALLE

Levealderen i Noreg stig og generelt sett er folkehelsa i landet god. Likevel ser ein at det er ulike føresetnadar for å ha god helse gjennom livet. Sosiale forhold knytt til oppvekst, utdanning, jobb, mat og moglegheit for fysisk aktivitet er avgjerande for helsa. Til dømes har dei med kort utdanning og låg inntekt dårlegare helse enn dei med lang utdanning og høg løn. Osterøy har lågare utdanningsnivå enn elles i Hordaland. Korleis skal Osterøysamfunnet arbeide for å fremje god folkehelse for alle? Folkehelsearbeid er å arbeide helsefremjande og

sjukdomsførebyggjande. Dette er ei samfunnsoppgåve og må gjerast på fleire felt som både i næringsliv, på skule og i kommunen. Lokalsamfunnet er ein viktig arena for å fremje god folkehelse og målsetningar for å betre helse og trivsel bør leggjast til grunn i alt me gjer.

2. PROSESS, MEDVERKNAD OG OVERORDNA FØRINGAR

Kommunen skal gjennom si planlegging ivareta eigne og statlege og regionale mål og oppgåver, og bør omfatte alle viktige mål og oppgåver i kommunen. Kommuneplanen sin samfunnsdel skal ta stilling til langsiktige utfordringar, mål og strategiar for heile kommunesamfunnet og for kommunen som organisasjon.

2.1. Føremål, planprosess og organisering

Etter plan og bygningslova § 11-1 skal kommunen ha ein samla kommuneplan som omfattar samfunnsdel med handlingsdel og arealdel. Jamfør § 11-12 kan kommuneplanen sin samfunnsdel og arealdel utarbeidast samla eller kvar for seg.

Osterøy kommune vedtok i 2011 ein arealdel til kommuneplanen. Planarbeidet som er starta her omfattar såleis kommuneplanen sin samfunnsdel med handlingsdel.

I følge § 11-2 skal:

«Kommuneplanens samfunnsdel skal ta stilling til langsiktige utfordringar, mål og strategier for kommunesamfunnet som helhet og kommunen som organisasjon. Den bør inneholde en beskrivelse og vurdering av alternative strategier for utviklingen i kommunen.»

Jamfør § 11-3 skal:

«Kommuneplanens samfunnsdel skal legges til grunn for kommunens egen virksomhet og for statens og regionale myndigheters virksomhet i kommunen. Kommuneplanens handlingsdel gir grunnlag for kommunens prioritering av ressurser, planleggings- og samarbeidsoppgaver og konkretiserer tiltakene innenfor kommunens økonomiske rammer.»

I følge § 4-1 skal kommunen utarbeide planprogram for alle planar med vesentlege verknadar for miljø og samfunn. Planprogrammet skal synleggjere føremålet med planarbeidet, gje ein oversikt over planprosessen og syne plan for medverknad. Forslag til planprogram skal leggjast ut til offentleg ettersyn og sendast på høyring med minimum seks veker høyringsfrist.

Planavdelinga i kommunen koordinerer arbeidet med kommuneplanen sin samfunnsdel. Formannskapet sette i møte 03.09.14 ned ei politisk arbeidsgruppe med ein person frå kvart politisk parti representert i heradsstyret. Arbeidsgruppa skal gjennom dialog med

planavdeling forme overordna føringar og tematisk fokus i planen samstundes som dei skal sikre at planen får god politisk forankring. Gjennom arbeidet med planprogrammet har ein hatt god og produktiv dialog med arbeidsgruppa. I arbeidet med planen skal ein og nytte kommunen si tverrfaglege plangruppe og leiargruppa i kommunen for å sikre at dei ulike sektorane sine interesser vert ivaretatt i planen.

2.2. Medverknad

Det er eit mål at kommunen skal leggje til rette for auka deltaking og moglegheit for reell påverknad i utgreiings- og beslutningsprosessar. Enkelpersonar og grupper har rett til å kunne delta i, og påverke offentlege planprosessar og kommunen har eit ansvar til for å legge til rette for slik medverknad i sitt arbeid. Ein god medverknadsprosess er avgjerande for å utarbeide heilskaplege og nyanserte planar som har forankring og eigarskap i befolkninga.

MEDVERKNAD I SAMBAND MED PLANPROGRAMMET

Planprogrammet vil verte sendt på høyring og lagt ut på kommunen sine heimesider. Det vil i tillegg verte sendt til ulike lag og organisasjonar i kommunen. Kommunen vil gjere tilgjengeleg informasjon og dokument på kommunen si heimeside. Planprogrammet har vore opp i regionalt planforum der ulike regionale styresmakter fekk høve til å kome med innspel.

I samband med vedtak av planprogrammet vil det verte arrangert eit seminar som i hovudsak rettar seg mot politikarar, tilsette i kommunen og andre særskilt interesserte. Seminaret vil vere på rådhuset i mai/juni 2015.

KORLEIS SIKRE EIN GOD OG BREI MEDVERKNAD I PLANPROSESSEN?

For å involvere flest mogleg ostringar i arbeidet med samfunnsplanen vil det vere viktig å møte folk der dei er. Det er viktig at dei aktivitetane me legg til rette for skjer i nærleiken til folk og gjennom møteplassar både fysiske og sosiale som folk kjenner og nyttar. Frivillige lag og organisasjonar vil vere ein gode ressurs for å nå ut til mange, samstundes som dei representerer viktige interesser og engasjement i kommunen.

MÅLGRUPPE – KVEN SKAL PRIORITERAST SÆRSKILT

I arbeidet med samfunnsplanen er målgruppa i medverknadsprosessen alle innbyggjarane i kommunen. Likevel er det enkelte grupper i samfunnet det kan vere høveleg å rette særskilt fokus på. I Osterøy kommune er menn generelt godt representert i den offentlege samfunnsdebatten. Kvinner og personar med framandspråkleg bakgrunn tar i mindre grad del i den offentlege debatten og me ynskjer difor i samband med utarbeidinga av samfunnsplanen å fokusere særskilt på desse gruppene i medverknadsprosessen.

Kommunen har eit ansvar for å ivareta barn og unges interesser i planlegginga. For å ivareta deira interesser vil det i samband med planprosessen vere viktig å gjere medverknad som direkte rettar seg mot barn og unge. Dette har betyding for både val av plattform og medverknadsform. Å gje barn og unge moglegheit for kreativitet, til dømes med tanke på korleis dei ser for seg framtidas Osterøy kan vere ein god måte og involvere denne delen av befolkninga. Vidare vil me ha eigne møter med ungdomsrådet i prosessen.

2.3. Statlege føringar

Statleg nivå sine planpolitiske føringar skal fremja ei berekraftig utvikling og er samla i forventningsdokumentet «*Nasjonale forventninger til regional og kommunal planlegging*» (2011).

Statlege planretningslinjer skal leggest til grunn i kommune si planlegging, jamfør plan- og bygningslova § 6-2. Sentrale planretningslinjer for arbeidet med samfunnsplanen er:

- *Statlige planretningslinjer for samordnet bolig-, areal- og transportplanlegging (2014)*
- *Rikspolitiske retningslinjer for å styrke barn og unges interesser i planleggingen (1995)*
- *Statlig planretningslinje for klima- og energiplanlegging i kommunene (2009)*

Staten har òg utforma fleire skriv som må reknast som retningsgjevande for den kommunale planlegginga. Dei som er mest relevant for Osterøy kommune si samfunnsplanlegging er:

- *Kommunenes ansvar for å ta vare på jordressursene (Landbruks- og matdepartementet og Miljøverndepartementet, 2010)*
- *Planlegging i områder med fare for flom og ras (Miljøverndepartementet, 2011)*

2.4. Regionale føringar

Fylkesplanen og fylkesdelplanane inneheld retningslinjer for kommunen si samfunnsplanlegging. Desse inneheld i fyrste rekkje retningslinjer for arealplanlegging men har i tillegg viktige føringar som bør vektleggast inn i samfunnsplanlegginga. Dei mest sentrale for kommunen si planlegging er:

- *Fylkesplan for Hordaland 2005-2008*
- *Regional kulturplan: Premiss – kultur 2015-2025*
- *Regional plan for attraktive senter – senterstruktur, tenester og handel*
- *Regional klimaplan 2014-2030*
- *Regional plan for folkehelse 2014-2025 Fleire gode levekår for alle*

2.5. Kommunale planar med relevans for planarbeidet

Osterøy kommune har gode kommunale planar på dei ulike verksemdsfelta. Kommunale planar med relevans for arbeidet med kommuneplanen sin samfunnsdel er:

- *Kommunedelplan for idrett, fysisk aktivitet og friluftsliv*
- *Kommunedelplan for klima og energi 2011-2016*

Denne planen har som overordna mål å redusera lokal energibruk og bruka meir fornybare, alternative og energifleksible løysingar. Klimaendringar er ein avgjerande premiss for samfunnsutviklinga i regionen.

- *Kommunedelplan for helse, omsorg og sosial 2013-2022*

Visjonen for helse og omsorgstenestene er «Helse i alt me gjer». Planen er ein detaljert plan som tek for seg dagens situasjon, framtidige behov, mål og strategiar. Planen går i detalj på dei ulike kommunale helse, omsorg og sosiale tenester. Denne planen er nyleg vedteken. Samfunnsplanen vil ikkje sjå på dei ulike tenestene i detalj men sjå på eit overordna folkehelseperspektiv.

3. OSTERØY KOMMUNE I EIT REGIONALT PERSPEKTIV

Kommunen ligg geografisk sentralt lokalisert i mellom indre og ytre del av Nordhordland og er ein del av bergensregionen – ein av dei raskast veksande regionane i landet. Samstundes er kommunen kommunikasjonsmessig mindre sentral med berre to samband sørover til Bergen kommune og ingen samband til nabokommunane i aust eller vest. Fjorden utgjer i hovudsak kommunegrensene.

Kommunen er ein del av Nordhordlandsregionen og samarbeider mellom anna innan IKT og helse og omsorgstenester. I tillegg er det innleia samarbeid med Bergen kommune om brannberedskap.

Det er eit ynskje frå regjeringa om å redusera talet på kommunar gjennom samanslåing. Kommunane i Nordhordland har starta ein prosess der dei vurderer strukturendringar i regionen. For Osterøy er avstanden til Nordhordland stor og kommune har vedteke å ikkje vere med i den vidare prosessen med utgreiing av samanslåing. Osterøy er i kontakt med Bergen, Samnanger og Vaksdal i forhold til å vurdere ny kommunestruktur.

Dei sentrale utfordringane og felles verdigrunnlag som ligg til grunn i dette planprogrammet, og som er førande for samfunnsplanen vidare, er fastsett og står uavhengig av kommunestruktur.

4. TEMA I KOMMUNEPLANEN SIN SAMFUNNSDEL

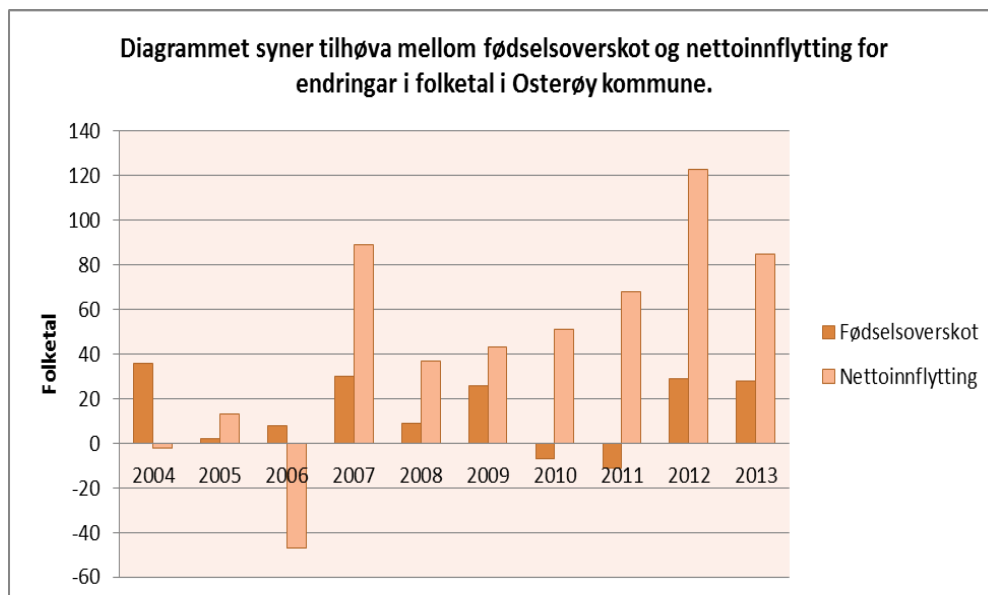
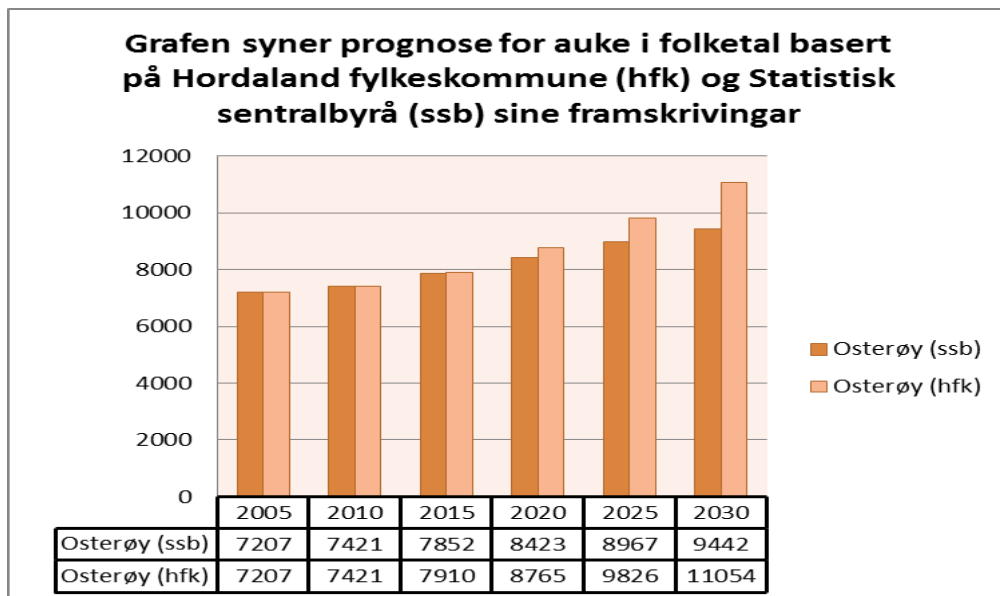
Det er mykje å gle seg over i Osterøy kommune i dag. Aldri har det budd så mange på øya og aldri har det vore så mange arbeidsplasser her som det er i dag. Samstundes er både kommunen og omverda i konstant endring. Dette skaper både utfordringar og moglegheiter. I dette planprogrammet er det tema som overlappar kvarandre og som krev at ein ser dei i samanheng. Kvart tema skal også vurderast i høve til dei overordna felles verdiane som er diskutert i innleiinga.

4.1. Folketalsutvikling

Nasjonalt og regionalt har det vore ein jamn auke i folketalet. Felles for veksten i folketal er eit positivt fødselsoverskot og netto innvandring frå utlandet, der sistnemnde utgjør den største delen av befolkningsveksten. Den nasjonale trenden for dei siste åra syner likevel ein svakare vekst i folketalet som kjem av mindre utanlandsk innvandring og eit lågare fødselsoverskot.

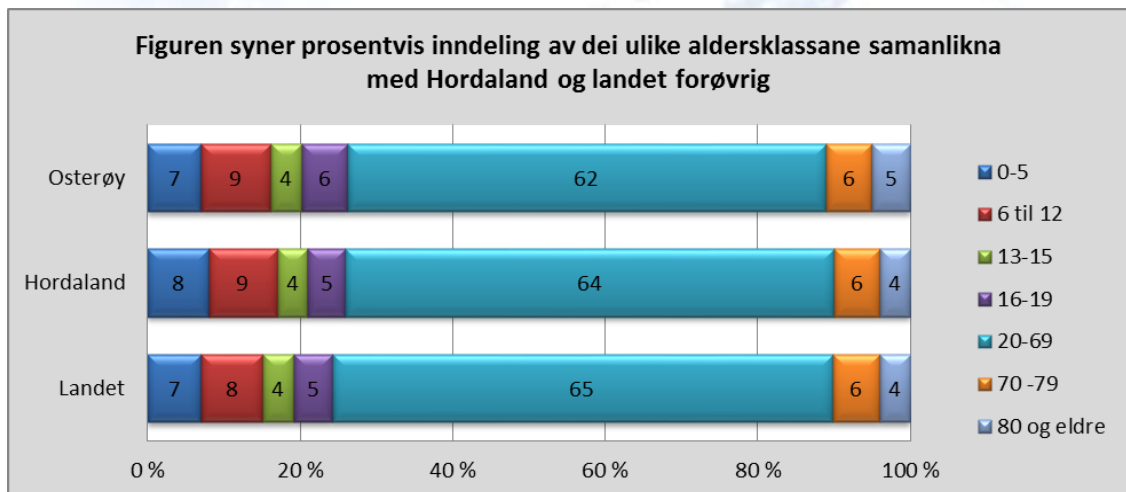
Regionalt har 90 % av auken i folketal vore i bustad- og arbeidsmarknaden i bergensregionen. Det er forventa at denne veksten vil fortsetja mot 2030 og at auken i folketal kan verte på rundt 40 % i høve til dagens nivå.

Osterøy kommune er ein del av det felles bustad og arbeidsmarknaden i bergensregionen og me kan vente at den sterke veksten i denne delen av regionen vil ha ein innverknad på innbyggjartalet på Osterøy. Utviklinga i Osterøy kommune fell saman med den utviklinga me kan sjå i regionen. Osterøy har hatt ein gjennomsnittleg vekstrate på 0,77 % dei siste 10 åra og hadde ved utgangen av 2013 7786 innbyggjarar. Dette gjer ein auke på 1,46 % frå 2012 til 2013. Pr 31.12.2014 var innbyggjartalet 7842 . Auken i folketalet var på 56 personar frå 2013 til 2014 og tilsvarer ein auke på 0,71% . Framskriving av folketalet syner at det i Osterøy kommune i 2030 vil vere 11054 innbyggjarar dersom ein legg Hordaland fylkeskommune sine tal til grunn. Dersom ein legg Statistisk sentralbyrå sine tal til grunn vil ein kunne forvente å få vesentleg færre innbyggjarar med 9442 personar i 2030. Vedteken arealstrategi har ei målsetting om gjennomsnittleg årleg folketalsauke på 0,75 % . Spørsmålet som må vurderast i samfunnsplanen er kva folketalsutvikling Osterøy ser føre seg og korleis ein skal legge til rette for ønska befolkningsvekst.

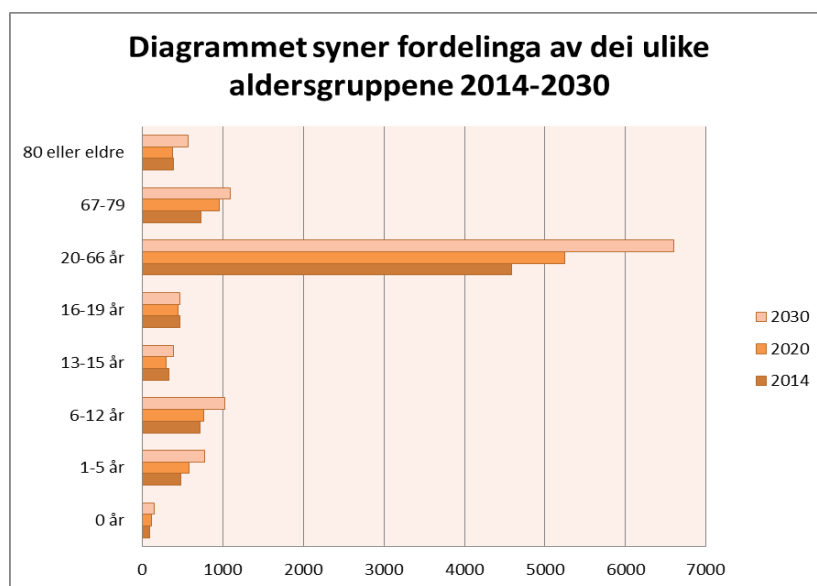

Auken i folketal skuldast difor at personar frå bergensområdet og nordhordlandsregionen flyttar inn i kommunen. Utanlandske innflyttarar utgjer 18 % av tilflyttarane).

Samanlikna med fylket så ligg kommunen omtrent med same aldersfordeling på dei ulike gruppene. Osterøy kommune har ein større andel yngre under 20 år men og fleire personar over 70 år enn landsgjennomsnittet. I tillegg er det færre personar i yrkesfør alder mellom 20 og 70 år enn i fylkes- og landsgjennomsnitt. Avvika frå landsgjennomsnittet er likevel svært små.

Dersom ein ser på utviklinga over tid så er det forventa svært små variasjonar i høve til prosentvis fordeling av dei ulike aldersgruppene frå 2014 til 2030. Endringane innar i dei ulike gruppene er < 1 %. Det vil seie at det ikkje er noko stor endring i gruppa eldre. Det er og ein liten auke i personar i yrkesfør alder frå 2014 til 2030.

Sidan det blir fleire i alle aldersgrupper vert det også fleire som har behov for offentleg eller privat tenestetilbod som barnehageplass, skuleplass, aldersbustad eller sjukeheims plass. Det må difor diskuterast i samfunnsplanen korleis Osterøysamfunnet ser at ein kan utvikle tenestetilbodet på ein måte som er berekraftig og som fremjar betre folkehelse.

PLANTEMA - FOLKETALSUTVIKLING

I planen må det vurderast:

- Kva skal vere målsettinga for folketalsutvikling?
- Korleis skal Osterøysamfunnet legge til rette for å nå ønska befolkningsvekst i kommunen?
- Korleis skal teneste- og servicetilbod vere i høve til ønska befolkningsvekst?

4.2. Eit godt og helsefremjande samfunn

Med folkehelse vil me i denne samanhengen forstå både helsetilstanden i befolkninga og korleis helsa fordeler seg i befolkninga. Både helse og trivsel er knytte til folk si oppleving av å ha eit godt liv. Folkehelsearbeid er i aukande grad knytt til område utanfor helse og omsorgstenesta. Det er såleis viktig at folkehelseperspektivet i ikkje vert vurdert som noko som ein sektor i kommunen eller nokre få arbeider med. Folkehelsearbeidet er det arbeidet me gjer for å påverke faktorar som fremjar befolkninga si helse og trivsel. Det gjeld både førebygging i høve sjukdom eller skade og arbeid for ei jamnare fordeling av faktorar som påverkar helsa. Samfunnsplanen vil fokusere på dei generelle utfordringane knytt til folkehelse som gjeld alle i Osterøysamfunnet.

Levealderen i Noreg er blant dei høgaste i verda og aukar framleis. Helsetilstanden i befolkninga er generelt god. Men det er aukande skilnad i levekår og levevanar. Dette fører med seg eit større gap mellom dei som har god helse og dei som slit med helsa. Dette er ei utfordring for folkehelse, levekår og samfunnsøkonomi.

Det er viktig at folkehelsearbeid ikkje berre dreier seg om førebyggjing av sjukdom og skader, men at ein også ser på god folkehelse som evnen til å takle endringar og motgang. I eit helsefremjande samfunn er folk i stand til å tole endring i helse eller livssituasjon. Dette er viktig for å kunne ha eit godt liv sjølv i tider med motgang eller kriser. Korleis ein taklar utfordringar og likevel ser framover er ein viktig del av det å vere ein sterk person. I samfunnsplanen bør ein vurdere kva samfunnet skal bidra med for å sikre at innbyggjarane har dei føresetnadane som er viktige for å tole utfordringar gjennom heile livet.

Folkehelseprofilen 2014 for Osterøy kommune syner at andelen av befolkninga i 2020 som er over 80 år, er på nivå med resten av landet. Andelen med psykiske lidingar er lågare enn landsnivå. Sjukdom knytt til muskel og skjelettsystemet ser ut til å vera meir utbreidd enn i landet. Det er i tillegg større andel av overvekt hjå menn (29 %) enn det som er landsgjennomsnittet (25%).

Forventa levealder i kommunen hjå kvinner er noko høgare enn landsgjennomsnittet, mens forventa levealder hjå menn er noko lågare enn landsgjennomsnittet.

I eit sosioøkonomisk perspektiv er det fleire faktorar som har betydning for folk si helse. Lågt utdanningsnivå, svak tilknytning til arbeidslivet og låg inntekt er blant faktorene som påverkar helsa. Det er slik at forholdet mellom sosioøkonomisk status og helse er gradvis, dvs. at litt betre sosioøkonomisk status gir (statistisk sett) litt betre helse.¹ Til tross for ei jamn velstandsauke og mange medisinske og sosiale framsteg, viser forskinga at dei sosiale

¹ <https://helsedirektoratet.no/folkehelse/folkehelsearbeid-i-kommunen/sosial-ulikhet-i-helse>

ulikskapane i helse og død har auka over tid². I samfunnsplanen bør ein diskutere korleis ein skal arbeide for mindre sosiale skilnader med målsetting om ei betre helse for alle.

PLANTEMA – EIT GODT OG HELSEFREMJANDE SAMFUNN

I planen må det vurderast:

- Kva skal vere målsettinga for arbeidet med folkehelse i kommunen?
- Korleis kan me saman leggje til rette for ei betre folkehelse for alle?
- Korleis skal me redusere sosiale skilnader?

2

[http://www.hioa.no/content/download/58053/912422/file/Sammendragsrapport%20av%20Sosial%20ulikhet%20i%20helse%20%20En%20norsk%20kunnskapsoversikt%20\(2\).pdf](http://www.hioa.no/content/download/58053/912422/file/Sammendragsrapport%20av%20Sosial%20ulikhet%20i%20helse%20%20En%20norsk%20kunnskapsoversikt%20(2).pdf)

4.3. Oppvekst

Det er viktig at samfunnsplanen seier noko om kva tema som berører barn og unge. Det er fleire faktorar som påverkar eit godt oppvekstmiljø og opplevinga av ein god oppvekst.

Målt opp mot landsgjennomsnittet kjem born og unge i Osterøy godt ut i høve til trivsel og helse, jf. ungdata sine undersøkingar. Denne undersøkinga syner at dei fleste trivst på skulen, at dei trenar oftare enn landsgjennomsnittet og at dei har mindre risikoåtfærd knytt til rus og vald enn landsgjennomsnittet. I høve landsgjennomsnittet trur 10 % færre barn og unge at dei vil ta høgare utdanning. Folkehelseprofilen for 2014 syner at det er ein større andel av 5. klassingar som ligg på det lågaste mestringsnivået enn landsgjennomsnittet.

Eit godt familieliv og ein trygg heim er ein viktig ramme rundt barn og unge sin oppvekst. Eit godt foreldreskap startar i svangerskapet og gjev grunnlaget for ein god oppvekst for barnet. Foreldre har eit hovudansvar for barnet si omsorg og utvikling. Det er viktig at kommunen støttar opp under familiar og foreldre og legg til rette for at dei kan lukkast på dette området.

Ein viktig faktor for å stimulere til eit positivt oppvekstmiljø er å ha aktivitets- og fritidstilbod som eit tilbod til alle. Dette inneber å ha organiserte aktivitetar og i tillegg leggje til rette for uorganiserte aktivitets- og møtestader. Kommunen har difor ei viktig rolle både for å stimulere til eit aktivt organisasjonsliv og til å leggje til rette for sosiale møtestader.

Born og unge sine interesser skal ha eit fokus i planlegginga. Både når det gjeld folkehelse og for å byggje ned sosiale skilnader er det viktig at det vert sett inn tiltak så tidleg som mogleg. Dette kan vera tiltak som sikrar gode areal til leik og fysisk aktivitet, trygg skuleveg og eit profesjonelt og pedagogisk forsvarleg tilbod i barnehage og skule. Skulane på Osterøy må ha slik kvalitet i alle ledd, frå barne til ungdoms- og vidaregåande skule, at ungdommane har eit godt grunnlag til å kunne velje å gå vidare til høgskule og universitet. Samfunnsplanen må drøfte korleis ein skal skape og vedlikehalde god kvalitet i barnehagar og skular.

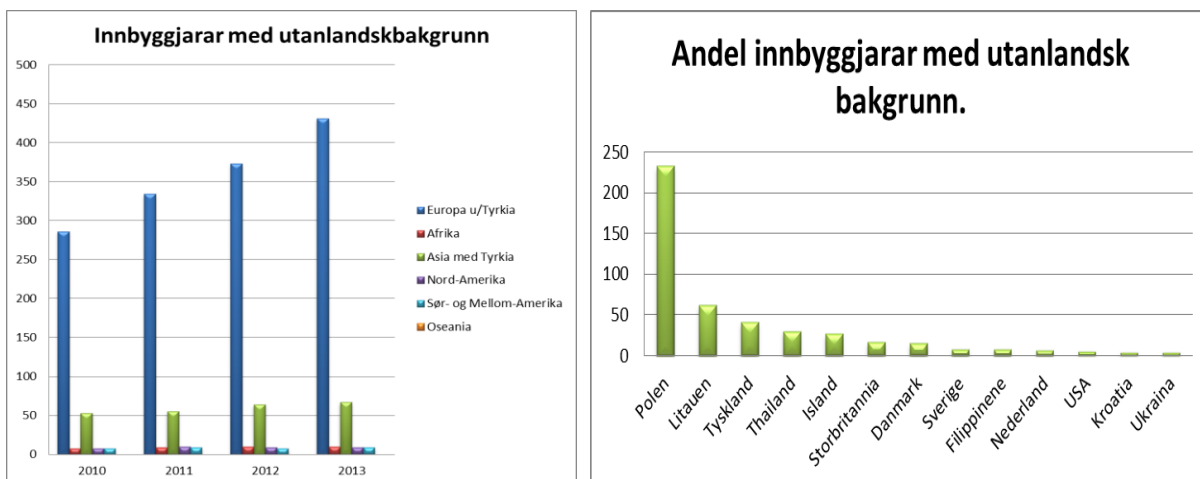
PLANTEMA - OPPVEKST

I planen må det vurderast:

- Kva er eit godt oppvekstmiljø?
- Kva målsetting skal kommunen ha for skule- og oppvekstsektoren?
- Korleis skal ein skape og vedlikehalde god kvalitet i barnehagar og skular?
- Korleis sikrar me gode fysiske og sosiale oppvekstvilkår for barn og unge?
- Korleis skal kommunen i samarbeid med familiar og foreldre fremje godt foreldreskap og støtte opp om gode oppvekstvilkår i heimen?

4.4. Fritid og fellesskap

På Osterøy er det eit svært aktivt organisasjons- og kulturliv. Det er eit vidt spekter av organisasjonar frå sogelag, idrettslag, helselag, musikklag, turlag med meir. Eit aktivt organisasjonsliv er viktig for bu-glede, attraktive bygder og folkehelse. Aktive og engasjerte innbyggjarar er ein stor ressurs for kommunen.

Utanlandske innflyttarar utgjer 70 personar (18 % av tilflyttarane). Personar med opphav i Polen utgjer med god margin den største andelen av personar busett på Osterøy med utanlandsk bakgrunn (personar) medan personar med bakgrunn frå Litauen er den nest største gruppa.

Tradisjonelt står frivillig arbeid i organisasjons- og kulturliv sterkt på Osterøy. Det å leggje til rette for at fleire tilflyttarar deltek i lag og organisasjonar vil bidra til eit meir inkluderande samfunn. Å leggje til rette for samhandling mellom ulike grupperingar kan stimulere til utvikling av nye idear og bidra til eit meir robust samfunn. Samfunnsplanen bør gjere greie for korleis ein kan leggje til rette for gode fritidstilbod til alle og styrke inkludering og bidrag frå nye innbyggjarar på Osterøy.

PLANTEMA – FRITID OG FELLESSKAP

I arbeidet med planen må det vurderast:

- Korleis tilretteleggje for gode fritidstilbod?
- Korleis leggje til rette for godt samarbeid mellom det offentlege og det frivillige?
- Korleis kan me arbeide for god samhandling på tvers av ulike grupper menneske, bygder, lag og organisasjonar?

4.5. Kunnskap og kompetanseutvikling

Kunnskap og kompetanseutvikling er knytte til både oppvekst og næring. Kunnskap og kompetanse er også ein aukande føresetnad for valfridom, jobbmoglegheiter og utvikling av næringar.

Det er meir fokus på etter- og vidareutdanning i arbeidslivet og mange må tileigne seg nye kunnskarar for å få og behalde arbeidet. Den andelen av sysselsette i kommunen som har høgare utdanning er den lågaste i Hordaland. Utviklinga av næringsliv nasjonalt og regionalt er forventa i stor grad å vere basert på kompetansearbeidsplassar. Arbeid som før kunne utførast at arbeidsvillig ungdom krev no fagbrev. Likeeins ser ein at mange bedrifter er avhengig av å utvikle nye produkt og ny teknologi for å kunne konkurrere med andre land. Det er difor viktig å satse på utdanning på alle felt. Då må også ungdommar oppmuntrast til å satse på utdanning. I samfunnsplanen bør ein diskutere korleis ein skal utvikle eit fokus på læring, utvikling og utforsking i heile livslauget frå barnehage, til skulesektoren og vidare i arbeidslivet. Korleis skal Osterøysamfunnet bidra til at fleire ungdommar fullfører vidaregåande skule og korleis skal me arbeide for at fleire ostringar tek høgskule og universitetsutdanning?

Me ser at det stadig vert færre arbeidsplassar i industrien. Framleis er det vekst i byggebransjen som gjev arbeid til mange på Osterøy. Men det er forventa at auken i arbeidsplassar framover kjem innan kompetansearbeidsplassar. Det er difor viktig at ein i samfunnsplanen tek stilling til korleis ein vil leggje tilrette for nye kompetansearbeidsplassar på Osterøy.

Ved ein auke i befolkninga som er eldre er det forventa at det også blir naudsynt med fleire sysselsette innan helse og omsorgssektoren. Også innan denne bransjen ser ein at det vert stilt større krav til fagkunnskarar og høgare utdanning på høgskule- og universitetsnivå. Også i denne sektoren ser ein at arbeidet endrar og utviklar seg og at i framtida kan det bli andre krav til kompetanse enn kva som er tilfelle i dag. Desse utfordringane gjeld mange bransjar. Spørsmålet er korleis me skal arbeide for at både dei som er i arbeid i dag og dei som skal inn i arbeidslivet er rusta til å møte nye utfordringar i arbeid- og næringsliv?

PLANTEMA – KUNNSKAP OG KOMPETANSEUTVIKLING

I planen må det vurderast:

- Korleis vil me auke antal kompetansearbeidsplassar og utvikle kompetansmiljø?
- Korleis kan ny teknologi påverke organisering av tenestetilbodet i kommunen?
- Korleis skal Osterøysamfunnet arbeide for at ostringar har grunnlag for å møte nye utfordringar i arbeidet sitt?
- Korleis skal me arbeide saman for at fleire ungdommar og vaksne tek høgskule/universitetsutdanning?

4.6. Arealstrategi; bustad, infrastruktur, natur, næring og servicetilbod

Osterøy kommune har historisk sett hatt ein desentralisert busetnad- og næringsstruktur der tettstadar har vekse fram utifrå stadens naturlege føresetnader og tilknyttinga til sjøen og sjøvegen. Føresetnader for busetnad, teneste og næringsetablering er i dag annleis og baserer seg på ei nærare tilknytting til eit større omland. Korleis ein nyttar areal gjev konsekvensar for både transport, klima og folkehelse.

I dei vedtekne arealstrategiane er det mellom anna sagt at:

- *Ein skal halde fram med eksisterande senterstruktur og utvikle denne med Lonevåg som kommunesenter og Haus, Valestrand/Hauge og Fotlandsvåg som områdesentra. Offentleg tenestetilbod skal i all hovudsak leggjast til desse sentra.*
- *Kommunen skal leggje til rette for vekst i tilknytting til eksisterande kommunesenter, områdesentra og bygder, og gje høve for utviding for eksisterande næringsverksemd. Samstundes skal kommunen gjennom arealplanlegginga stimulere nyetableringar og auke i folketallet gjennom utbygging i vekstområde langs viktige kommunikasjonsaksar*
- *Hovudtyngda av bustadbygginga skal skje i regulerte område i tilknytting til eksisterande kommunesenter, områdesentra og bygder.*
- *Kommunen skal i størst mogleg grad fremje fortetting i kommunesenter, områdesentra og bygder, og i tillegg ta i bruk nytt byggjeland etter behov*
- *Kommunen skal gjennom arealplanlegginga leggje til rette for utbygging i større næringsparker og ved eksisterande infrastruktur.*

I samfunnsplanen bør ein diskutere korleis me legg opp til ein arealbruk som fremjar god folkehelse og berekraftig utvikling.

Infrastruktur legg viktige premiss for utviklinga av samfunnsstrukturen. Dette gjeld både fysisk infrastruktur og elektronisk kommunikasjon. Kommunen har i dag to samband ut til nabokommunen, med brusamband og ferjesamband. Med unntak av strekninga frå Osterøybrua til Lonevåg og Valestrand, er vegstandaren dårleg og lite tilpassa auke i trafikkmengde og volum. Likeeins er det manglar når det gjeld gang- og sykkelvegar (g/s). Fragmenterte gang- og sykkelvegar samt smale vegar kan hindre ein meir bruk av gange og sykkel til transportreiser.

Elektronisk kommunikasjon som tilstrekkeleg mobiltelefondekking og godt utbygd nettverk for internett er ein føresetnad for auka bruk av ny teknologi både i velferdstilbod og i næringslivet. Likeeins er dette ein viktig kvalitet for busetnad i dag.

PLANTEMA – AREALSTRATEGI: BUSTAD, INFRASTRUKTUR, NATUR, NÆRING OG SERVICETILBOD

I planen må det vurderast:

- Kva er ein berekraftig arealbruk på Osterøy og korleis skal me oppnå dette?
- Kva samfunnsstruktur ynskjer vi i Osterøy?
- Korleis vil me sikre at arealbruken er med på å fremje god folkehelse?
- Kva er gode infrastrukturløysingar?
- Korleis kan me samarbeide om gode infrastrukturløysingar både når det gjeld fysisk infrastruktur og elektronisk kommunikasjon?

4.7. Arbeid og næringsliv

Historisk er Osterøy ein industrikommune med ein stor andel av sysselsettinga innan industrien. Særpreget er at industriverksemda ikkje er knytt til eit fåtal store aktørar men til mange små bedrifter innan ulike bransjar og ulike marknad. Dette syner oversikta over bedriftsstrukturen i kommunen med mange små og mellomstore bedrifter. Talet på bedrifter har auka jamt og trutt dei siste åra. Det er dei små bedriftene som aukar i tal medan dei store bedriftene over 50 tilsette har hatt ein nedgang. I 2014 var det 7 verksemder med over 50 tilsette på Osterøy.

Dei siste åra har andelen sysselsette i industren gått markert attende. Helse og sosialtenester har hatt ein vekst i talet sysselsette og er no det området som har flest sysselsette i kommunen.

Ein stor del av sysselsettinga i kommunen er knytt til bygg og anlegg og industri. Industrien består for ein stor del av mindre familieeigde føretak. Det same gjeld bedrifter innan bygge- og anleggsbransjen

Regionalt er det generelle mønsteret at primær- og sekundærnæringane har ein nedgang medan tertiærnæringane aukar. Industrien stod i 2004 for 25,8 % av sysselsettinga i Osterfjordregionen medan den i 2012 berre stod for 19,8 %. Det har i tillegg vore ein auke i sysselsettinga innan privat tenesteyting og bygg- og anlegg i perioden.

Generelt er det i Hordaland ein sysselsetjingsgrad på omtrent 78 %. I Osterøy kommune var det i 2012 sysselsett 2589 personer. I tillegg er det omtrent 1450 personar som bur på Osterøy som jobbar utanfor kommunen. Dette gjer ei sysselsetjingsgrad for 2012 for aldersgruppa 20-66 år på omtrent 80 %.

Ein stor andel av arbeidsstyrken pendlar til nabokommunane, medan pendlinga til kommunen er vesentleg mindre.

Pendlarar til og frå Osterøy kommune				
Bustad\Arbeidsstad	Osterøy	Bergen	Nordhordland	Sokkelen
Osterøy	2251	1251	87	57
Bergen	285			
Nordhordland	61			

Dersom ein legg tal frå Hordaland fylkeskommune til grunn kan ein forvente at talet på arbeidstakarar kjem til å stige med omtrent 2000 personar fram mot 2030. Dette må ein sjå i samanheng med dei målsettingane ein har i høve til vekst folketal. Dette inneber ei utfordring i å skape arbeidsplassar lokalt til å dekkje etterspurnaden. Eit spørsmål som samfunnsplanen bør diskutere er om det betyr noko om folk bur på øya og arbeider ein annan stad og i tilfelle korleis me ynskjer å leggje til rette for auka antal arbeidsplassar på Osterøy.

Prognose for folketal og tal på arbeidsplassar i kommunen						
År	2015	2020	2025	2030	% auke 2015-2030	Absolutt auke
Arbeidsplasser	4109	4593	5124	5733	39,5	1624
Folketal	7910	8765	9826	11054	39,7	3144

Sysselsetjinga i landbruksnæring i Osterøy ligg over gjennomsnittet for fylket og har halde seg stabilt dei siste ti åra. Landbruksnæringa i kommunen er prega av større mjølkebruk og er grovførbasert. Lik med resten av fylket er det ein overgang til større brukseiningar men ein har framleis middels store og veldrivne familiebruk. I dei aktive landbruksområda er det ein knapphet på areal til fordyrking, noko som fører til logistikkutfordringar for dei som driftar areal i andre område. Jordbrukslandskapet er viktige kulturlandskap som er kjenneteikn for Osterøy kommune. I tillegg til å vere ein viktig landskapstype er kulturlandskapet eit viktig leveområde for mange artar som er avhengig av denne typen leveområde. Det forventast at landbruksnæringa er ein av dei næringane som i sterkast grad vert påverka av klimaendringane framover. Dette gjev endra føresetnader for landbruket og kan gje både utfordringar og moglegheiter. Samfunnsplanen bør ta stilling til korleis ein skal kunne sikre levedyktige og framtidsretta landbruk framover.

Den raskast veksande bransjen i Norge er turisme og reiseliv. I vedteken arealstrategi er det sagt at: *Kommunen skal gjennom arealplanlegginga stimulere til etablering av reiselivsrelatert næringsverksemd.* I perioden 2000 til 2011 auka mengda med utanlandske turistar med 60%, og det har fram til 2014 vore ein vekst i turisme og reiseliv. Reiseliv er i dag den tredje største eksportartikkelen i Noreg. Kommunen har i dag inga overordna satsing eller målsetting for satsing på reiseliv og turisme. Det kan vere utfordrande for personar som ikkje er kjende på Osterøy å vite kva øya har å by på og kva tilbod som finst. Planen bør vurdere om ein skal leggje spesielt til rette for ei utvikling av reiselivet i kommunen og korleis ein kan samarbeide for å få dette til.

For å nå målsetting om auke i arbeidsplassar er det viktig at Osterøysamfunnet klarer å leggje til rette slik at det kjem til nye verksemdar. Ei medviten satsing i høve til gründerar og innovasjon kan bidra til å auke antal arbeidsplassar på øya. Dette gjeld både dei som kjem som initiativ frå eigne innbyggjarar og flytting av verksemdar til kommunen. Samfunnsplanen bør avklare korleis både kommune og næringsliv kan samarbeide for å få fleire nye verksemdar på Osterøy.

PLANTEMA – ARBEIDSLIV OG NÆRING

I planen må det vurderast:

- Kva skal vere den overordna strategien for nærings- og arbeidsliv?
- Korleis kan kommunen leggja til rette for utvikling av eksisterande næringsverksemdar?
- Korleis kan ein legge til rette for framtidsretta nyskaping i primærnæringane?
- Bør ein leggje spesielt til rette for utvikling av reiselivsnæring på Osterøy og i tilfelle korleis skal det gjerast?
- Korleis kan kommunen og næringslivet samarbeide for å få fleire nye verksemdar på Osterøy?

4.8. Natur og miljø

Osterøy har ein variert natur frå fjell til fjord. Mykje av landskapet i kommunen er prega av skogsterreng og bratte fjordlier. Landbruk og skogbruk har gjennom lang tid påverka landskapet i Osterøy og det er mange viktige kulturlandskap og kulturmiljø på øya. Herlansnesjane naturreservat er kommunens einaste naturreservat verna etter lov. Det eksisterer i tillegg viktige raudlisteartar som har behov for god forvalting, mellom anna elveperlemusling i Loneelva.

Det er viktig å forvalte naturen i kommunen på ein langsiktig måte. Nærleik til variert natur er ein kvalitet for lokalsamfunnet og gjer at det er attraktivt å busetje seg og besøke Osterøy. Kommunen har store samanhengande naturområde som er lite berørt av menneskeleg påverknad og samfunnsplanen bør vurdere korleis me ynskjer å bevare desse områda.

Naturen er ein viktig kvalitet for rekreasjon og friluftsliv i kommunen. Det er mange turstiar, skiløyper, klatrefelt, fiskeplassar, nokon badeplassar og flotte område for kajakk og anna sjøferdsel. Kommunen har mykje strandsone men store delar av denne er ikkje tilgjengeleg grunna topografi.

Osterøy har fleire viktige kulturminne, kulturmiljø og kulturlandskap. Kulturlandskap med gardstun, lemastover, brakaløer og naust, bunde saman av landskapselement som steingardar, stabbegjerde, bakkemurar og vegfar pregar mykje av landskapet i Osterøy. Samstundes har kommunen fleire viktig tekniske og industrielle kulturminne og kulturmiljø. Denne kulturarven er ein ressurs for Osterøysamfunnet og er ein del av øyas historie og særpreg.

I høve til klimaendringar må Osterøysamfunnet bu seg på ei framtid med blant anna meir nedbør på kortare tid, varmare vintrar og våtare somrar. Dette vil ha betyding for natur- og kulturlandskap. Dette gjeld også kulturminner og bygningar. Korleis skal me forvalte natur og miljøinteresser på Osterøy med tanke på desse utfordringane?

PLANTEMA – NATUR OG MILJØ

I planen må det vurderast:

- Korleis skal me forvalte natur- og kulturlandskap på ein berekraftig måte?
- Korleis skal me nytte natur og kulturarv som ein ressurs i arbeidet med å gjere Osterøy til ein attraktiv kommune?
- Korleis skal me forvalte natur- og kulturlandskap og kulturminner med tanke på klimaendringar?

4.9. Oppsummering plantema

Planprogrammet til kommuneplanen sin samfunnsdel skal seie noko om kva utfordringar og moglegheiter som skal diskuterast vidare i planprosessen. Eit perspektiv på korleis me skal gjere Osterøy til eit berekraftig og framtidsretta samfunn ligg til grunn for dei tema som skal arbeidast vidare med i planprosessen. Korleis skal Osterøy bygge på si kulturhistoriske arv og vidareutvikle Osterøy til eit mangfaldig og inkluderande samfunn? Målsettinga for utviklinga av Osterøysamfunnet i framtida skal gjennomførast i tråd med berekraftige prinsipp på alle nivå og leggje til rette for betre livskvalitet og og betra folkehelse for innbyggjarane. Utfordringar og målsettingar for Osterøysamfunnet skal i samfunnsplanen diskuterast utfrå desse verdiane.

TEMA	SPØRSMÅL TIL VURDERING I SAMFUNNSPLANEN
Sentrale utfordringar og felles verdigrunnlag	• Korleis skal Osterøy ta med seg si kulturhistoriske arv inn i framtida og samstundes vere open for nye impulsar og bygge opp under eit mangfaldig og inkluderande samfunn? • Korleis skal me som samfunn tilpasse oss klimaendringane og planlegge for ei framtid med andre føresetnader? • Korleis skal Osterøysamfunnet arbeide for å fremje god folkehelse for alle? • Korleis skal me nå nasjonale klimamål og bli eit berekraftig samfunn?
Folketalsutvikling	• Kva skal vere målsettinga for folketalsutvikling? • Korleis skal Osterøysamfunnet legge til rette for å nå ønska befolkningsvekst i kommunen? • Korleis skal teneste- og servicetilbod vere i høve til ønska befolkningsvekst?
Eit godt og helsefremjande samfunn	• Kva skal vere målsettinga for arbeidet med folkehelse i kommunen? • Korleis kan me saman leggje til rette for ei betre folkehelse for alle? • Korleis skal me redusere sosiale skilnader?
Oppvekst	• Kva er eit godt oppvekstmiljø? • Kva målsetting skal kommunen ha for skule- og oppvekstsektoren? • Korleis skal ein skape og vedlikehalde god kvalitet i barnehagar og skular? • Korleis sikrar me gode fysiske og sosiale oppvekstvilkår for barn og unge?

	Korleis skal kommunen i samarbeid med familiar og foreldre fremje godt foreldreskap og støtte opp om gode oppvekstvilkår i heimen?
Fritid og fellesskap	- Korleis tilretteleggje for gode fritidstilbod? - Korleis leggje til rette for godt samarbeid mellom det offentlege og det frivillige? - Korleis kan me arbeide for god samhandling på tvers av ulike grupper menneske, bygder, lag og organisasjonar?
Kunnskap og kompetanseutvikling	- Korleis vil me auke antal kompetansearbeidsplassar og utvikle kompetansemiljø? - Korleis kan ny teknologi påverke organisering av tenestetilbodet i kommunen? - Korleis skal Osterøysamfunnet arbeide for at ostringar har grunnlag for å møte nye utfordringar i arbeidet sitt? - Korleis skal me arbeide saman for at fleire ungdommar og vaksne tek høgskule/universitetsutdanning?
Arealstrategi; bustad, infrastruktur, natur, næring og servicetilbod	- Kva er ein berekraftig arealbruk på Osterøy og korleis skal me oppnå dette? - Kva samfunnsstruktur ynskjer vi i Osterøy? - Korleis vil me sikre at arealbruken er med på å fremje god folkehelse? - Kva er gode infrastrukturløysingar? - Korleis kan me samarbeide om gode infrastrukturløysingar både når det gjeld fysisk infrastruktur og elektronisk kommunikasjon?
Arbeid og næringsliv	- Kva skal vere den overordna strategien for nærings- og arbeidsliv? - Korleis kan kommunen leggja til rette for utvikling av eksisterande næringsverksemder? - Korleis kan ein legge til rette for framtidsretta nyskaping i primærnæringane? - Bør ein leggje spesielt til rette for utvikling av reiselivsnæring på Osterøy og i tilfelle korleis skal det gjerast? - Korleis kan kommunen og næringslivet samarbeide for å få fleire nye verksemder på Osterøy?
Natur og miljø	Korleis skal me forvalte natur- og kulturlandskap på ein berekraftig måte?

-
- Korleis skal me nytte natur og kulturarv som ein ressurs i arbeidet med å gjere Osterøy til ein attraktiv kommune?
 - Korleis skal me forvalte natur- og kulturlandskap og kulturminner med tanke på klimaendringar?

5. FRAMDRIFT

	2014					2015										
		September	Oktober	November	Desember	Januar	Februar	Mars	April	Mai	Juni	Juli	August	September	Oktober	November
PLANPROGRAM																
Utarbeiding planprogram																
Regionalt planforum																
Møte ungdomsråd																
Politisk handsaming – utlegging til offentlig ettersyn																
Bearbeiding merknadar																
Vedtak planprogram																

	2015								2016							
SAMFUNNSPLAN	Mai	Juni	Juli	August	Septemb	Oktober	Novembe	Deseber	Januar	Februar	Mars	April	Mai	Juni	Juli	August
Utviklingsseminar																
Møte politisk arbeidsgruppe																
Møte ungdomsråd																
Medverknad																
Utarbeiding av plan																
Regionalt planforum																
Politisk handsaming																
Utlekking til 1 gongs offentlig ettersyn																
Bearbeiding merknadar																
Vedtak Samfunnsplan Heradsstyret																

6. ORD OG OMGREP – KVA MEINER ME EIGENTLEG?

Folkehelse: Er befolkninga og individet si psykiske og fysiske helse og trivsel. I definisjonen av folkehelse inngår befolkninga eller individet sin kapasitet til å takle utfordringar gjennom livet. Folkehelse er i stor grad påverka av sosioøkonomiske forhold.

Folkehelsearbeid: Er samfunnet sin innsats for å påvirke faktorar som direkte eller indirekte fremjer befolkninga si helse og trivsel, førebyggjer psykisk og somatisk sjukdom, skade eller liding, eller som beskytter mot helsetruslar, og arbeid for ei meir jamn fordeling av faktorar som direkte eller indirekte påvirkar helsa (frå regjeringen.no).

Klimaendringar: Er endringar i forventa klima over lengre tid. Ein snakkar då ofte om tidsperiodar på fleire tusen år. Med endringar i forventa klima meiner ein endringar i forventa værmønster på globalt og regionalt nivå. For at ei endring i klima skal bli definert som ei klimaendring må endringa ha ein meir varig karakter.

Berekraftig utvikling: Ei berekraftig utvikling er ei utvikling som stettar behova til dagens generasjon samstundes som ein ikkje reduserer framtidige generasjonar sine moglegheiter for å dekke sine behov. Definisjonen kjem frå Bruntlandkommisjonen sin sluttrapport *Vår felles framtid* der berekraftig utvikling vart introdusert som eit omgrep.

Robuste samfunn: Å vere robust betyr at ein er fleksibel og tilpassingsdyktig til endring. Omgrepet har særskilt vore nytta i samband med økosystem, der ein skildra robuste økosystem som dei som har eit mangfald av organismar og som er i stand til å takle ulike utfordringar og endringar ved reetablere ein balanse. Når ein snakkar om robuste samfunn snakkar ein om samfunn som har ein kapasitet til å takle endring og ulike utfordringar og relativt raskt reetablere ein balanse, både økonomisk, sosialt, økologisk og fysisk. Dette føreset at samfunnet har eit mangfaldig nettverk av relasjonar og avhengige faktorar som er fleksible nok til å kunne tilpasse seg dei utfordringane og endringar som kjem.

